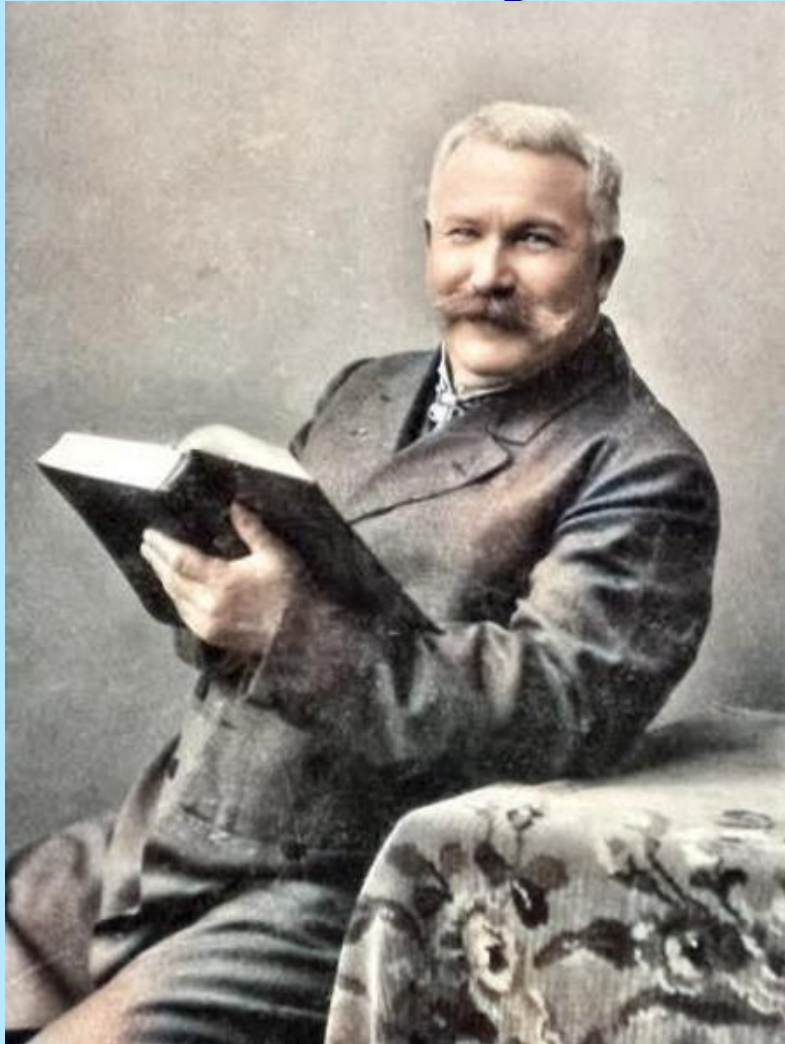

Нехай Україна у щасті буя, у тім нагорода і втіха моя

**Драматург, актор,
режисер, один із
основоположників
українського
професійного театру.
Іван Карпович
Тобілевич – із тих
людей, якими
пишається наш
народ. Хоча усі ми
знаємо його як Івана
Карпенка-Карого .**

Цікаві факти з біографії

- **Іван Карпенко-Карий (справжнє ім'я – Іван Карпович Тобілевич) народився 17 (29) вересня 1845 року в родині збіднілого дрібного шляхтича, управителя поміщицького маєтку в селі Арсенівка Бобринецького повіту Херсонської губернії (тепер Новомиргородський район, Кіровоградська область).**
- **Псевдонім «Карпенко-Карий» поєднує в собі ім'я батька та улюбленого літературного персонажа Гната Карого – героя п'єси Тараса Шевченка «Назар Стодоля».**

- *Навчався він у Бобринецькому повітовому училищі, яке закінчив з відзнакою у 1859 році. Тоді ж, у 14-річному віці, почав працювати писарчуком станового пристава у містечку Мала Виска, а пізніше – канцеляристом міської управи.*
- *1864 року перейшов на службу в повітовий суд. У 1865 році переїхав до Єлисаветграда, де працював столоначальником повітового поліцейського управління до 1883 року включно. У цей період життя Карпенко-Карий брав участь в аматорських виставах О.Тарковського, публікував літературно-критичні статті, став членом нелегального народовольського гуртка Опанаса Михалевича.*
- *У 1870 році одружився з Надією Карлівною Тарковською. Вона народила І. Карпенку-Карому семеро дітей, а у 1881 році його спіткало велике горе: спочатку померла дружина, а через рік дочка Марія.*

- *Драматична творчість Карпенка-Карого – це найвище досягнення нашого класичного театру, театру корифеїв, що стало школою для українських драматургів нового часу» (Ростислав Пилипчук).*

- *Чим він був для України, для розвою її громадського та духовного життя, се відчуває кожний, хто чи то бачив на сцені, чи хоч би лише читав його твори; се зрозуміє кожний, хто знає, що він був одним із батьків новочасного українського театру, визначним артистом та при тім великим драматургом, якому рівного не має наша література та якому щодо ширини і багатства творчості, артистичного викінчення і глибокого продумання тем, бистрої обсервації життя та ясного і широкого світогляду не дорівнює ані один із сучасних драматургів всіх слов'янських народів» (Іван Франко).*

- У 1883 році в альманасі «Рада» письменник надрукував оповідання «Новобранець», підписане псевдонімом Гнат Карий. Тоді ж за зв'язок з українськими революційними гуртками і постачання паспортів революціонерам його звільнили зі служби і незабаром відправили на три роки заслання (потім термін продовжили) в місто Новочеркаськ під гласний нагляд поліції. Там він одружився з Софією Дітковською, хористкою трупи М.Старицького. Працював ковалем, пізніше відкрив палітурну майстерню. У засланні написав свою першу драму «Чабан» («Бурлака»), а також п'єси «Бондарівна», «Розумний і дурень», «Наймичка», «Безталанна». 1886 року у Херсоні вийшов перший «Збірник драматичних творів» І.Карпенка-Карого. До нього увійшла п'єса «Мартин Боруля», яка започаткувала блискучий ряд «серйозних комедій»: «Сто тисяч» (1889), «Хазяїн» (1900) та інших підписане псевдонімом Гнат Карий.

- У 1887 році письменник отримав дозвіл на звільнення, повернувся з родиною в Україну й оселився на своєму хуторі Надія. 1888 року з Івана Карпенка-Карого зняли гласний нагляд. Він вступив до театральної трупи свого брата Миколи Садовського, пізніше – до трупи іншого брата – Панаса Саксаганського. 1899 року написав історичну трагедію «Сава Чалий», присвячену подіям гайдамаччини XVIII століття. У 1900 – 1904 роки створює власну театральну трупу, пише п'єси «Хазяїн», «Суєта», «Житейське море». 1906 року важка хвороба спонукає Карпенка-Карого залишити сцену і виїхати на лікування до Берліну, де він 2 (15) вересня 1907 року помирає. Поховали драматурга на батьківщині, на хуторі Надія.

Творча спадщина

Творчий доробок письменника налічує 18 п'єс. Перший літературний твір Тобілевича з'явився 1883 року: оповідання «Новобранець» було опубліковано під псевдонімом Гнат Карий. Проте найбільше Іван Карпович прославився як драматург – він написав 18 оригінальних п'єс, для яких характерні жанрове розмаїття: психологічні драми, мелодрами, драматичні балади, сатиричні комедії, трагедії, ліричні комедії, трагікомедії, п'єси у формі гротеску й фарсу.

Першою сатиричною комедією, що вийшла з-під пера драматурга після того, як Карпенко-Карий позбувся «гласного нагляду», була комедія «Гроші», написана ним в 1889 році. Того ж року автор надіслав її до цензури, але звідти вона повернулася з написом: «К представлению признано неудобным». Після переробки комедія була дозволена до постановки під зміненою назвою – «Сто тисяч». На думку самого автора, ця назва твору навіть краще відповідає його сюжету. Адже ж справа йшла не взагалі про гроші та їхнє значення для селянина, а саме про суму в сто тисяч, яку на свої п'ять тисяч шахрайським шляхом мав намір придбати головний герой п'єси – Калитка. Іван Карпенко-Карий у комедії «Сто тисяч» виступає як новатор. Новаторство у творі полягає у тому, що в ньому мають місце елементи авантюрної драми – жанру, давно відомого в західноєвропейській драматургії, але нового для української. До того ж проблеми, порушені у цій п'єсі, є актуальними, «болючими» і в нашій сьогоднішній дійсності.

Сатирична комедія «Хазяїн» є художнім продовженням комедії «Сто тисяч». Саме в ній вперше (епізодично) згадуються багатії Пузир і Чобот, фактор Маюфес, перекупник Хаскель та інші користолюбці, близькі по духу глитаю Герасиму Калитці, що стали дійовими особами в комедії «Хазяїн». Син драматурга – Назар, розповідав: «Спочатку Іван Карпович, як він звичайно казав, «виношував» п'єсу. Під цими словами треба розуміти розробку плану, потрібних матеріалів, ідеї твору та ін. Запис твору робився тоді, коли ...твір був цілком виношений. Деякі п'єси «виношував» батько дуже довго».

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

І. КАРПЕНКО-КАРИЙ

ХАЗЯЇН

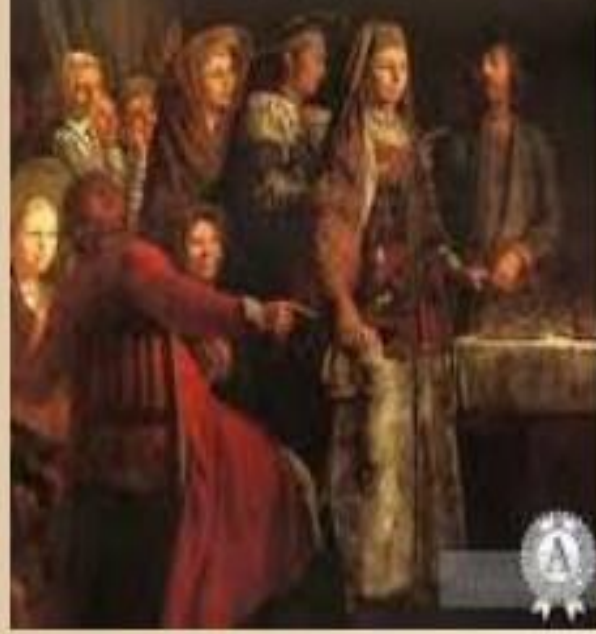
FOLIO

ШКІЛЬНА ПРОГРАМА

Іван Карпенко-Карий

МАРТИН БОРУЛЯ

В основу сюжету п'єси «Мартин Боруля» Карпенко-Карий поклав невігаданий факт з життя родини Тобілевичів. Батько письменника тривалий час був управителем поміщицьких маєтків й домагався визнання свого роду дворянським. Його зусилля й сподівання були марними, оскільки в документи вкралася помилка: у старих значилось прізвище Тубілевич, а в нових – Тобілевич. Він, як і герой драми, настільки близько сприйняв відмову в дворянському статусі, що довго хворів і мало не помер.

- *«Без науки, без струменту, без опиту, куди не повернися, нічого не зробиш».*
- *Буде здоров'я – будуть і гроші, а я навіки від них одрікаюсь, ніколи в світі не буду хотіть більше, ніж Бог дає».*
- *«...Він був одним з батьків новочасного українського театру, визначним артистом та при тім великим драматургом, якому рівного не має наша література» (Іван Франко).*

Основні твори

- 1886 році створено комедію “Мартин Боруля”
- У 1889 році написав комедію “Сто тисяч”.
- У 1892 драму “Батькова казка”.
- З 1893 по 1895 роки письменником створено драматичні твори “Паливода ХУШ століття”, “Лиха вода поле спалить і сама щезне”, “Понад Дніпром”, “Чумаки”.
- У 1898 році написано статтю “Наталка Полтавка”
- У 1899 створив трагедію “Сава Чалий”
- 1900 року написав комедію “Хозяїн”
- З 1902 по 1904 роки написав драматичні твори “Ганзяк”, “Суєта”, “Житейське море”.

Т 50

Іван Тобілевич
(Карпенко Карий)

Наймичка

драма в п'яти діях.

Ціна 35 цнт.

Нью Йорк 1917.

Коштом і накладом друкарні
Павла Петрова 167 Іст 4-та улица,
в Нью Йорку, Н. Й

ШКІЛЬНА ПРОГРАМА

Іван Карпенко-Карий

СТО ТИСЯЧ

Вшанування пам'яті письменника

Київський національний університет театру, кіно і телебачення носить ім'я І. К. Карпенка-Карого. У 1956 році хутір Надія, який письменник отримав у володіння як посаг Надії Тарковської і названий її ім'ям, було оголошено державним музеєм-заповідником. На честь Івана Карпенка-Карого названо вулиці в різних містах України. 1995 року в серії «Письменники нашої Батьківщини» вийшла поштова марка, присвячена І. К. Тобілевичу. 14 вересня 2015 року в обіг було введено ювілейну монету «Іван Карпенко-Карий» номіналом 2 гривні, яка належить до серії «Видатні особистості України». У 1995 році з нагоди 150-річчя від дня народження І. К. Тобілевича (Карпенка-Карого) у Кіровограді (нині – Кропивницький) відкрито літературно-меморіальний музей.

Вшанування пам'яті драматурга

*Могила І. Тобілевича
поблизу хутора*

*Будинок, побудований драматургом,
Нині меморіальний музей "Хутір Надія"*

*Меморіальна дошка на вході до
музею*

*Пам'ятник Івану Карпенко —
Карому роботи скульптора
Ковальова 1969 р.*

*Заповідник у селі Арсенівка над річкою
Вись, в якому 29 вересня 1845 році
народився І. Тобілевич*

*Музей І.К. Карпенка-Карого
(м. Кропивницький)*

*Київський національний
університет театру, кіно
і телебачення носить ім'я
І.К. Карпенка-Карого.*

Обняти такий широкий горизонт,
заселити його таким множеством
живих людських типів міг тільки
першорядний поетичний талант і
великий обсерватор людського
життя»

Іван Франко